

Забрана физичког кажњавања деце

Питања и одговори

COUNCIL OF EUROPE   CONSEIL DE L'EUROPE

Забрана физичког кажњавања деце

Питања и одговори

Изградимо Европу за и са децом

www.coe.int/children

Енглеско издање

Abolishing corporal punishment of children

Questions and answers

ISBN 978-92-871-6310-3

Француско издање

L'abolition des châtiments corporels des enfants

Questions et réponses

ИСБН 978-92-871-6309-7

Верзије на француском и енглеском језику су званичне верзије овог текста.

Кампању Савета Европе, «Руке штите и негују, не кажњавају-Подигнимо руку против физичког кажњавања деце» у Републици Србији подржавају Савет за права детета Владе Републике Србије и Save the Children Norway.

Дизајн насловне стране: Graphic Design Studio of the Council of Europe
(Радионица за графички дизајн Савета Европе)

Илустрације: Габриел Пагонис/©Савет Европе

Council of Europe Publishing

F-67075 Strasbourg Cedex

© Council of Europe, October 2008

Садржај

	Увод	5
	1. Шта је физичко кажњавање деце?	7
	2. Зашто би требало укинути физичко кажњавање деце?	9
	3. Како остварити укидање физичког кажњавања деце?	19
	4. Питања, одговори и разобличене лажне представе	31
	Напомене уз текст	41
	Сазнајте више	43

Деца нису мини-људска бића с мини-људским правима.

Увод

Као што је водио систематску кампању да Европу ослободи смртне казне, Савет Европе сада следи своју визију континента без физичког кажњавања. Ударати људе је погрешно – а и деца су људи.

Деца имају иста права као и одрасли, а то подразумева поштовање њиховог људског достојанства и физичког интегритета и равноправну заштиту пред законом. Четрдесет и седам земаља чланица Савета Европе има непосредне обавезе у погледу људских права, у складу с међународним и регионалним инструментима који се баве људским правима, да реформишу своје законе и предузму едукативне и друге мере ради забране и елиминисања сваког физичког кажњавања деце, укључујући и физичко кажњавање у породичном дому.

Ово је 2006. године постало не само регионални, него и глобални циљ. У извештају поднетом Генералној скупштини, *Студија генералног секретара Уједињених нација о насиљу над децом* поставила је 2009. као циљну годину за остваривање потпуног укидања физичког кажњавања деце на глобалном нивоу. Европа је већ поприлично одмакла у том погледу: до октобра 2007. године више од трећине земаља чланица увело је забрану, а најмање још осам њих се обавезало да спроведу пуну реформу.

Ударање одраслих је напад.
Ударање животиња је окрутност.
Ударање деце је „за њихово добро“.

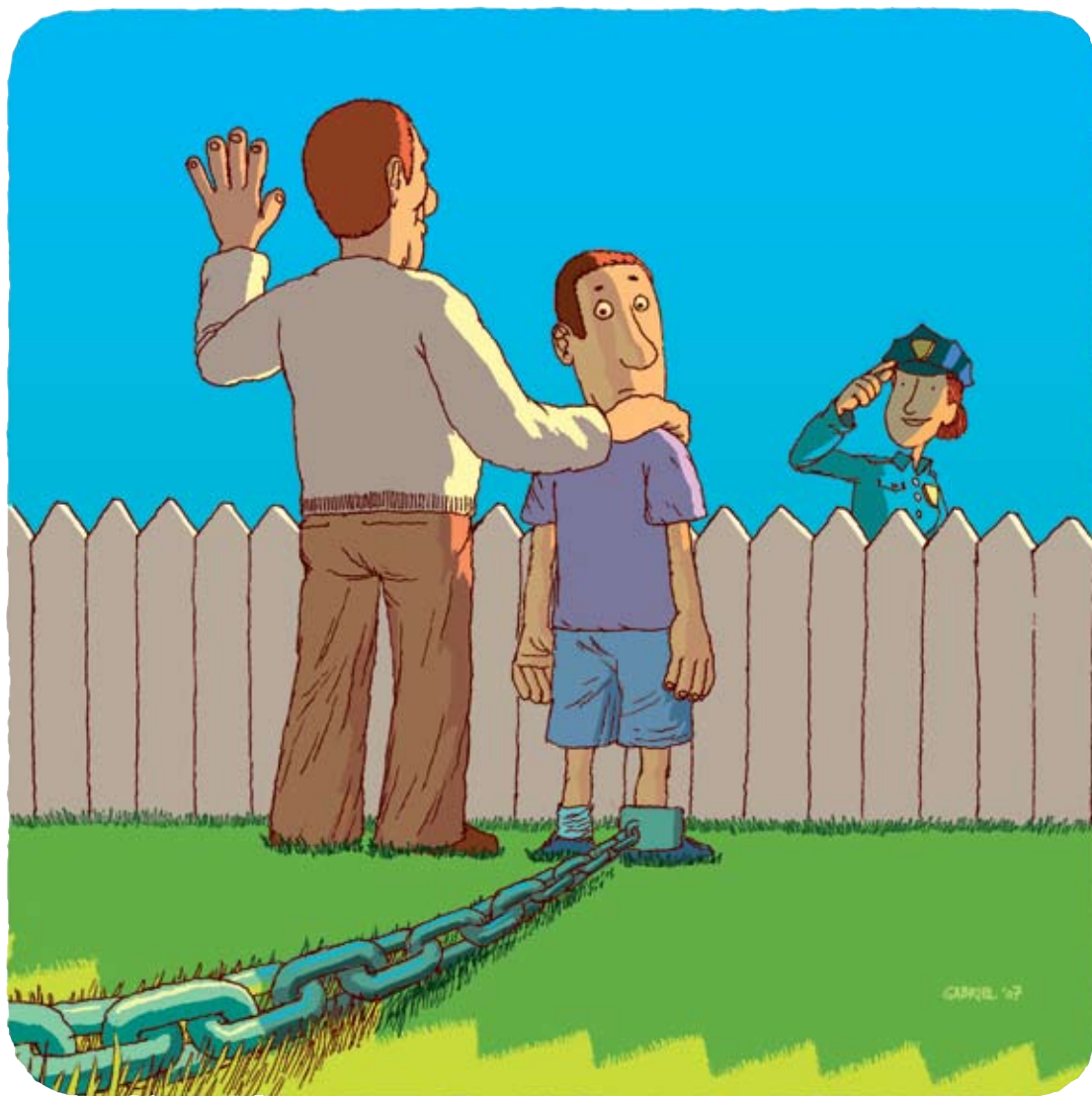
1. Шта је физичко кажњавање деце?

Према једној од дефиниција, физичко кажњавање је свако поступање предузето ради кажњавања деце које би се сматрало незаконитим нападом уколико би било усмерено против одрасле особе. Одрасли имају приличан дар да смишљају речи због којих ће се боље осећати у вези са ударањем деце – плуска, батине, ћушка. Међутим, мучна реалност за децу јесте чињеница да све то представља насиље.

Комитет за права детета (КПД – енгл. скраћеница CRC), као надзорно тело задужено за Конвенцију Уједињених нација о правима детета (КУНПД – енгл. скраћеница UNCRC), нагласио је да људска права налажу елиминисање свих врста физичког кажњавања, ма како блага она била, и свих облика окрутног или понижавајућег кажњавања. У општем коментару (ауторитативно тумачење обавеза држава према КПД) објављеном 2006. године, Комитет дефинише телесно или физичко кажњавање као:

свако кажњавање при коме се употребљава физичка сила и чија је сврха да се нанесе одређени степен бола или нелагоде, без обзира колико то било благо. То се највише односи на ударање деце („плуска“, „батине“, „ћушка“) руком или помагалом – бичем, штапом, појасом, ципелом, дрвеном кашиком, итд. Међутим, оно такође може да подразумева, на пример, шутирање, дрмусање или бацање деце, гребање, штипање, уједање, чупање косе или завртање ушију, примораване деце да буду у непријатним положајима, наношење опекотина, шурење или присилно гутање (на пример испирање деци уста сапуном или терање деце да прогутају љуте зачине). По мишљењу Комитета, физичко кажњавање је увек понижавајуће. Уз то, постоје и други, нефизички облици кажњавања који су такође окрутни или понижавајући и, према томе, неспојиви с Конвенцијом. Они укључују, на пример, кажњавање којим се дете омаловажава, понижава, оцрњује, окривљује, застрашује или исмејава или којим се детету прети.

2. Зашто би требало укинути физичко кажњавање деце?

Постоји мноштво ваљаних разлога због којих би требало укинути физичко кажњавање деце. Оно:

- ▶ представља повреду права деце на поштовање њиховог физичког интегритета, људског достојанства и једнаку заштиту пред законом. У многим случајевима, физичко кажњавање може да угрози дечија права на образовање, развој, здравље, па чак и њихово право на живот;
- ▶ може озбиљно да науди деци у физичком и психичком смислу;
- ▶ учи децу да је насиље прихватљива и одговарајућа стратегија за разрешавање сукоба или за навођење људи да раде оно што они желе;
- ▶ није делотворно као средство дисциплиновања. Постоје позитивни начини да се деца науче, коригују или дисциплинују, а који су бољи за развој деце или који доприносе изградњи односа на основу поверења и узајамног поштовања;
- ▶ тешко је заштитити децу уколико је физичко кажњавање легитимно – то подразумева да су неки облици или нивои насиља над децом прихватљиви.

Савет Европе почива на начелима поштовања владавине права и уживања људских права и основних слобода међу свим народима. Када државе чланице ратификују Европску конвенцију о људским правима и Европску социјалну повељу или ревидирану Европску социјалну повељу, оне преузимају обавезу да поштују људска права свих људи под њиховом надлежношћу – укључујући и сву децу. Током протекле две деценије институције Савета Европе су све гласније у изражавању противљења физичком кажњавању деце.

Комитет министара Савета Европе осудио је физичко кажњавање и предложио његову забрану кроз низ препорука које датирају још од 1985. године: препоруке о насиљу у породици (1985), о друштвеним

мерама које се тичу насиља унутар породице (1990), о медицинско-социјалним аспектима злостављања деце (1993) и о политици подршке позитивном родитељству (2006).

Парламентарна скупштина Савета Европе је 2004. године позвала Комитет министара да хитно покрене координирану и удружену кампању у свим земљама чланицама ради потпуног укидања физичког кажњавања деце. Наглашавајући успех Савета Европе у укидању смртне казне, Скупштина је позвала Комитет да што пре учини Европу зоном без физичког кажњавања деце.

На свом Трећем самиту 2005. године шефови држава и влада Савета Европе поновили су своје залагање за права деце. Програм „Градимо Европу за и са децом“ представља одговор на мандат поверен Организацији да гарантује заједнички приступ промовисању права деце и на одлуку Трећег самита да се покрене програм који би обухватио социјалне, правне, образовне и здравствене димензије различитих облика насиља над децом.

Комесар Савета Европе за људска права, Томас Хамарберг (*Томас Хаммарберг*), објавио је 2006. године рад на тему физичког кажњавања: „Право особе да не буде тучена јесте и дечје право (“The right not to be hit, also a children’s right”) 2 У свом говору пред Парламентарном скупштином 2007. године он је изјавио да је „први неопходан корак законска забрана сваког насиља над децом, било да је оно присутно у школама, институцијама или код куће“.

Европски стандарди у вези са људским правима и физичким кажњавањем

Достојанство сваке особе представља основно руководеће начело међународног права о људским правима. „Сва људска бића се рађају слободна и једнака у достојанству и правима...“ каже се на почетку члана 1 Универзалне декларације УН о људским правима. Узимајући ово као полазну основу, данас постоји јасан консензус у погледу чињенице да међународни и регионални инструменти за поштовање људских права захтевају укидање и елиминисање свих облика физичког кажњавања деце.

Пресудама Европског суда за људска права (Суд) временом је све више осуђивано физичко кажњавање, најпре у кривичним системима и школама, а у скорије време и у кући. Другим одлукама је такође јасно назначено да забрана свих облика физичког кажњавања не представља повреду породичне приватности или верских права. Суд све више примењује стандарде Конвенције УН о правима детета у пресудама које се односе на децу.

Укидањем физичког кажњавања не нарушавају се породична права или слобода вероисповести

Европска комисија за људска права је 1982. године прогласила неприхватљивом представку коју је поднела група родитеља у Шведској. Родитељи су тврдили да забрана физичког кажњавања од стране родитеља коју је Шведска увела 1979. године представља мешање у њихова права на поштовање породичног живота и слободу вероисповести. Као чланови конгрегације протестантске Слободне цркве у Стокхолму, они су веровали у неопходност физичког кажњавања, оправдавајући своја уверења позивањем на текстове из Библије. Комисија је закључила да шведски закон о физичким нападима ни у ком погледу није неуобичајен нити драконски:

Чињеница да се не прави разлика између поступања родитеља према деци и истоветног поступања према непознатој одраслој особи не може, по мишљењу Комисије, да представља „мешање“ у поштовање приватних и породичних живота подносилаца представке пошто су последице напада изједначене у оба случаја ... Комисија је закључила да домет шведског закона о физичком нападу и злостављању представља нормалну меру контроле насиља и да је циљ његовог проширења на обично физичко кажњавање деце од стране родитеља да се заштите потенцијално слаби и угрожени чланови друштва.³

У сличној одлуци из септембра 2000. године Суд је одбацио једногласно и без расправе представку особа повезаних са групом приватних хришћанских школа у Уједињеном Краљевству, које су тврдиле да

спровођење забране физичког кажњавања у приватним школама представља повреду права родитеља на слободу вероисповести и на породичан живот.

Оспорено разумно кажњавање од стране родитеља

Европски суд за људска права оспорио је концепт „разумног кажњавања“ од стране родитеља. Септембра 1998. године Суд је једногласно закључио да је физичко кажњавање једног дечака у Енглеској од стране његовог очуха представљало понижавајуће кажњавање

супротно члану 3 Европске конвенције о људским правима (*А. против Уједињеног Краљевства*, 1998.).⁴ Оптужба против очуха је одбачена у суду Уједињеног Краљевства на темељу тврдње да је у питању било „разумно кажњавање“. Европски суд је закључио да је Влада Уједињеног Краљевства одговорна што домаћи закон који дозвољава „разумно кажњавање“ није обезбедио одговарајућу заштиту деце, укључујући и „ефикасно одвраћање“. Суд је наложио Уједињеном Краљевству да плати надокнаду од 10 000 фунти стерлинга дечаку који је стално трпео ударце баштенским штапом.

У предмету *А. против Уједињеног Краљевства*, у пресуди се цитирају чланови Конвенције УН о правима детета, укључујући и члан 19, којим се од држава захтева да заштите децу од „свих облика физичког и менталног насиља“ док су под старатељством родитеља и других.

Судска пракса Европског комитета за социјална права, који надгледа поштовање Европске социјалне повеље и ревидиране Европске социјалне повеље, захтева од свих земаља чланица да забране физичко кажњавање и друго понижавајуће поступање или кажњавање деце и да подстичу друге енергичне административне и образовне мере ради признавања и остваривања права деце на заштиту.

У једном општем разматрању из 2001. године Комитет је изјавио да члан 17 Повеље:

захтева забрану законом сваког облика насиља над децом, било у школи, у другим институцијама, код куће или другде. Он надаље сматра да сваки облик понижавајућег кажњавања или поступања према деци мора да буде забрањен законом и удружен са одговарајућим санкцијама у кривичном или грађанском праву. [Коментар Комитета је био да он] не сматра прихватљивим да друштво које забрањује сваки облик насиља међу одраслима прихвата да одрасли децу подвргавају физичком насиљу.⁵

Комитет је 2005. донео своје одлуке у вези с колективним жалбама против држава чланица од стране Светске организације против мучења. Комитет је констатовао да три државе нису испуниле своје обавезе у складу са два Повељама пошто нису успешно забраниле физичко кажњавање у породици. Године 2006. утврђено је да је и четврта држава наставила са непоштовањем обавеза и након друге жалбе по истом питању. Приликом разматрања извештаја у складу с Повељама, Комитет је утврдио непоштовање ових обавеза у другим земљама из истог разлога.

Универзални стандарди у вези са људским правима и физичким кажњавањем

Укупно 193 земље, укључујући и све државе чланице Савета Европе, ратификовале су – обавезале су се да ће поштовати – Конвенцију Уједињених нација о правима детета. Ова конвенција укључује обавезу да се деца штите од свих облика физичког или психичког насиља док су под старатељством родитеља и других (члан 19). Њено надзорно тело, Комитет за права детета, доследно тумачи да Конвенција захтева елиминацију сваког физичког кажњавања.

Након проучавања извештаја земаља потписница Конвенције, КПД је систематски препоручивао изричиту забрану законом, заједно с подизањем свести и едукацијом јавности.

У јуну 2006. године Комитет је усвојио општи коментар у вези с правом деце на заштиту од физичког кажњавања и других окрутних или понижавајућих облика кажњавања. Комитет наглашава да:

Решавање питања широко распрострањеног прихватања или толерисања физичког кажњавања деце и његово елиминисање, у породици, у школама и другим окружењима није само обавеза држава потписница Конвенције. Оно такође представља кључну стратегију за смањење и спречавање свих облика насиља у друштвима...

Када постане видљива, јасно је да је пракса [физичког кажњавања] у директном сукобу с једнаким и неутуђивим правима деце на поштовање њиховог људског достојанства и физичког интегритета. Посебна природа деце, њихова зависност и развој на почетку одрастања, њихов јединствени потенцијал, као и рањивост захтева више, а не мање, правне и остале заштите од свих облика насиља.⁶

Остала тела Уједињених нација за људска права, укључујући и Комитет за економска, социјална и културна права, Комитет за људска права и Комитет против мучења такође су осудили физичко кажњавање деце.

Ако тучете децу, дајете им лекцију из лошег понашања.

Студија Генералног секретара УН о насиљу над децом

Студија Генералног секретара УН о насиљу над децом (Студија УН) тражи опште укидање физичког кажњавања деце до 2009. године. „Никакво насиље над децом не може се оправдати; свако насиље над децом може се спречити“: то је кључна порука извештаја о студији достављеног Генералној скупштини УН октобра 2006. године.⁷

Независни стручњак Пауло Серђо Пињеиро (Paulo Sérgio Pinheiro), кога је Кофи Анан (Аннап) именовано 2003. године да руководи Студијом УН, напомиње у уводу да насиље над децом постоји у свакој земљи света, без обзира на културу, сталеж, образовање, приходе и етничко порекло:

У свим регионима, насупрот обавезама поштовања људских права и развојних потреба деце, насиље над децом сматра се друштвено прихватљивим, а често иза њега стоје и правни систем и држава.

Студија битребало да представља прекретницу – окончање оправдавања насиља одраслих над децом, без обзира на то да ли се оно прихвата као „традиција“ или се спроводи прикривено, као „дисциплиновање“ деце. Не може се правити никакав компромис у супротстављању насиљу над децом. Јединственост деце – њихов потенцијал, њихова зависност од одраслих – налаже да им се пружа више, а не мање заштите од насиља.⁸

Извештај препоручује забрану свих облика насиља над децом, у породици и свим другим окружењима, укључујући и свако физичко кажњавање и све окрутне, нечовечне или понижавајуће облике кажњавања.

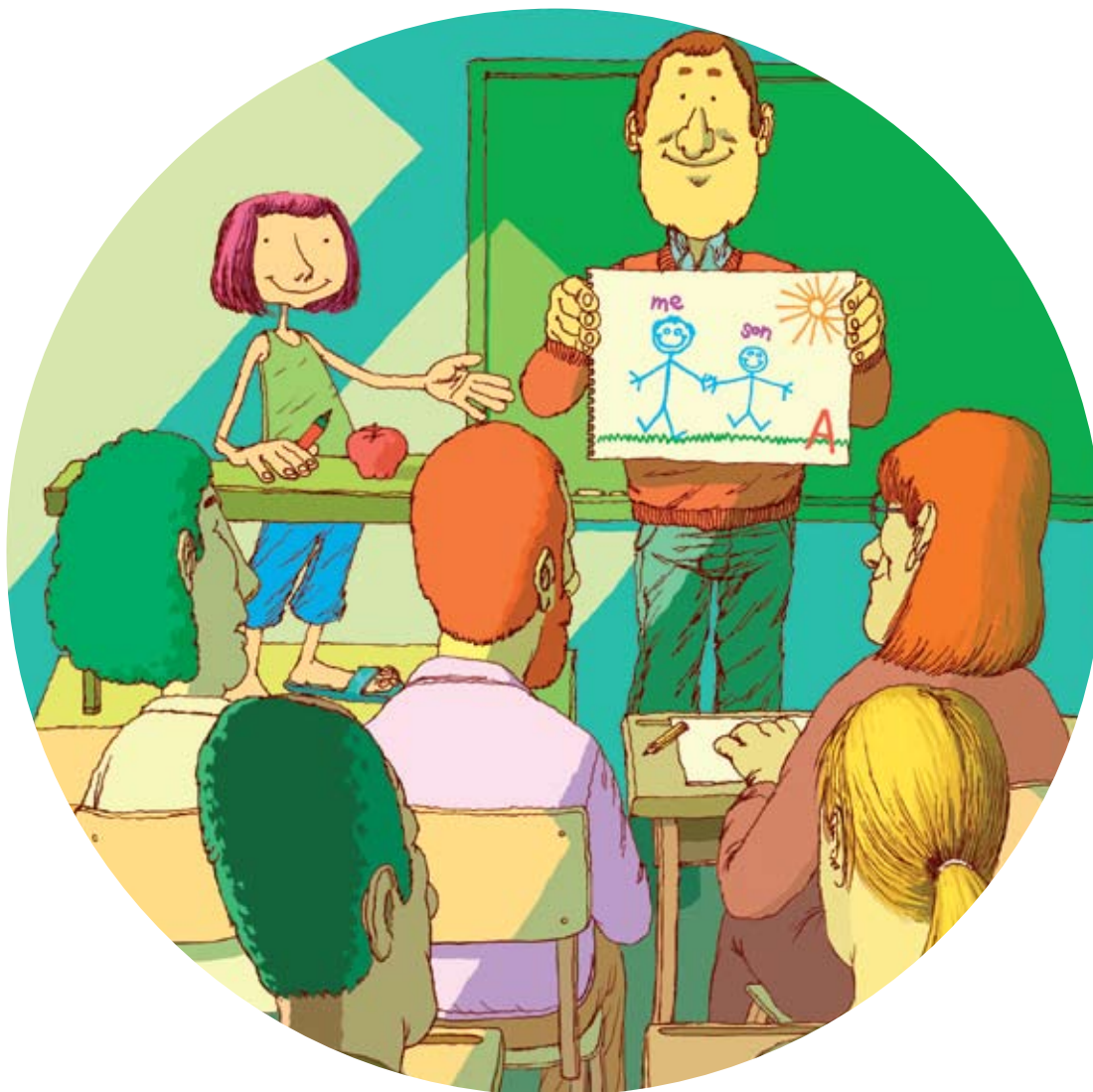
Студија УН разматра насиље над децом у различитим окружењима у којима се оно појављује, почевши од дома и породице:

Насиље над децом у породици може често да се одвија у контексту дисциплиновања, и оно поприма облик физичког, окрутног или понижавајућег кажњавања. Грубо поступање и кажњавање у породици често се среће и у индустријски развијеним земљама и у земљама у развоју. Деца су, према извештајима истраживања, као и говорећи о себи на регионалним саветовањима организованим у оквиру процеса израде ове студије, посебно наглашавала физичку и психичку патњу коју су трпела услед оваквих облика поступања, и предлагала су позитивне и делотворне алтернативне облике дисциплиновања.⁹

Савет Европе је одиграо кључну улогу у процесу израде Студије УН, и опредељен је за даље спровођење својих препорука у Европи. Циљ иницијативе Савета Европе против физичког кажњавања јесте да се оствари забрана сваког физичког кажњавања и да се подстичу позитивно родитељство и култура ненасиља ради обезбеђивања детињства без насиља за сву децу.

Рок за универзално укидање физичког кажњавања.

3. Како остварити укидање физичког кажњавања деце?

Елиминисање сваког физичког кажњавања деце захтева спој експлицитне законске реформе, политике заштите и превенције и других, првенствено едукативних мера како би се друштва покренула да не прихватају насилна и понижавајућа кажњавања. Законска забрана је од кључне важности, али она сама није довољна да гарантује људска права деце. Потребно је да родитељи, стручњаци који раде с децом, сама деца и јавност буду информисани о закону и о праву деце на заштиту.

Укидање физичког кажњавања, стога, захтева интензиван рад у најмање три области:

- ▶ правној реформи;
- ▶ реформи политике (нарочито мерама спречавања и заштите);
- ▶ подизању свести.

Правна реформа

Укидање физичког кажњавања подразумева успостављање правног оквира који јасно забрањује физичко кажњавање и штити децу од свих облика напада, укључујући и нападе у породичном окружењу.

Све државе чланице имају законе којима се забрањују намерни напади на друге особе. Проблем је у томе што у многим друштвима ови закони не обезбеђују деци исто толико заштите колико и одраслима. Неке државе су задржале, било у статутарном или прецедентном праву, или у оба, различите облике одбране или оправдања ударања деце – „разумно кажњавање“, „законито кориговање“, итд. У другим државама не постоје оправдања уписана у закону, али традиционални поступци одгајања деце, одражени у политичким ставовима и често у судским одлукама, опраштају нападе на децу под видом дисциплиновања. Физичко кажњавање деце се одвија у различитим окружењима, укључујући и

школе, установе за смештај деце и омладине, хранитељске породице, установе за дневни боравак, правосудни систем, у контексту дечјег рада и унутар породичног дома.

Све државе имају законе којима се забрањују окрутност према деци или „злостављање“, али се они не тумаче као забрана сваког физичког кажњавања у свим окружењима. Све државе су прихватиле Конвенцију УН о правима детета, а у неким Конвенција чини део домаћег законодавства; па ипак, то није довољно да се осигура укидање физичког кажњавања. Правном реформом потребно је уклонити сва постојећа оправдања или видове одбране који могу да спрече да се закони о кривично кажњивим нападима примене на кажњиве нападе на децу. Изричита забрана физичког кажњавања и осталих окупних или понижавајућих облика кажњавања потребна је да би се послала јасна порука породицама и друштву у целини да је подједнако неприхватљиво и незаконито ударати децу као и све остале особе. Није довољно да највиши судови држава закључе да је физичко кажњавање незаконито: те пресуде могу да замене друге које дозвољавају одређени ниво физичког кажњавања. Забрана мора да буде јасно наведена у закону.

Како Комитет за права детета објашњава у свом Општем коментару бр. 8:

У светлу традиционалног прихватања насилних и понижавајућих облика кажњавања деце, све више држава признаје да једноставно укидање одобрења да се врши физичко кажњавање и свих постојећих облика његове одбране није довољно. Поред тога, потребна је изричита забрана физичког кажњавања и других окупних или понижавајућих облика кажњавања у њиховом грађанском или кривичном законодавству како би било потпуно јасно да је незаконито да се деца ударају, „шамарају“ или „туку по задњици“, као што је случај и са одраслим особама, и да се кривични закон о физичком нападу подједнако односи на такво насиље, без обзира да ли се оно назива „дисциплиновањем“ или „разумним кориговањем“.¹⁰

Отпор забрани физичког кажњавања у породици понекад потиче од уверења да ће он довести до кривичног гоњења и затворске казне за хиљаде родитеља. То сигурно не би помогло деци. Комитет за права детета пружа даље савете државама:

Принцип подједнаке заштите деце и одраслих од физичког напада, укључујући и физичке нападе у породици, не значи да сви случајеви физичког кажњавања деце од стране родитеља који изађу на видело треба да доведу до кривичног гоњења родитеља. Начело *де минимис* – да се закон не бави тривијалним питањима – обезбеђује да мањи напади међу одраслим особама долазе пред суд само у изузетним околностима; исто ће важити и за мање нападе на децу. Државе треба да развију ефикасне механизме извештавања и упућивања. Мада сви извештаји о насиљу над децом треба да буду истражени на одговарајући начин, а деци треба обезбедити заштиту од озбиљне повреде, циљ треба да буде да се родитељи спрече да користе насилне или друге окупне или понижавајуће облике кажњавања кроз интервенције које имају природу подршке и едукације, а не казне.

Зависан статус деце и јединствена присност породичних односа захтевају да одлуке о кривичном гоњењу родитеља или о формалној интервенцији у породици на друге начине треба да се доносе веома пажљиво. У већини случајева кривично гоњење родитеља не може бити у најбољем интересу деце. Став Комитета је да кривично гоњење и остале формалне интервенције (на пример, да се дете склони или да се починилац исели) треба применити када се сматра да су они потребни да би се дете заштитило од могућности да му се озбиљно науди и да је то у најбољем интересу детета. Мишљењима детета треба дати одговарајућу тежину, у складу с његовим узрастом и зрелошћу.¹¹

До октобра 2007. више од половине држава чланица Савета Европе је успоставило забрану или се обавезало да то учини у блиској будућности. Треба се надати да ће и све друге државе убрзо преиспитати своје законодавство и предложити својим скупштинама потребне реформе. Процес правне реформе може сам по себи да буде едукативан, при чему ће владе и политички и локални лидери истицати право деце на једнаку заштиту њиховог људског достојанства.

Реформа политике

Државе имају обавезу да обезбеде свеобухватан и вишересорни одговор на све облике насиља над децом. Укидање физичког кажњавања

захтева развијање практичних политика и служби које спречавају насиље, ефикасно штите децу и помажу деци жртвама.

Истраживања су показала да различите врсте интервенција могу спречити насиље. На пример, насиље у кућном окружењу може значајно да се смањи спровођењем закона, практичних политика и мера којима се јачају и подржавају породице и које се баве основним чиниоцима заједнице и друштва који дозвољавају да насиље ескалира.

Политика подршке позитивном родитељству

Препорука Савета Европе из 2006. године о политици подршке позитивном родитељству наглашава кључну улогу државних власти у промовисању едукације о позитивном родитељству и правима деце. Она пружа смернице за помоћ државама чланицама да успоставе мере које помажу родитељима.

Савремена породица може веома да се разликује од традиционалног модела затворене породице из прошлости. Данашња разноликост начина живота створила је нове концепте за формирање партнерстава и рађање деце. Породичне заједнице, какав год био њихов састав, суочене су с новим врстама притисака

услед брзих и дубоких промена у друштвима, и оне се њима морају прилагодити. Економски и социјални чиниоци често су извор стреса за родитеље и могу да поткопају њихове напоре у родитељству и њихов сопствени развој као личности.

Представа о деци се такође променила. Пошто се на њих у начелу више не гледа као на „будуће одрасле људе“, њима је сада признато да поседују потенцијал да буду активни и корисни чланови, како породице, тако и друштва у целини. Деца уживају пуна права и њиховим гледиштима треба дати тежину коју заслужују у вези с питањима која их се непосредно тичу. Потребно је да деца такође имају пун приступ информацијама које су им потребне да би била информисана. На родитељима је одговорност да им помогну да реализују тај потенцијал.

Нико не воли да себе сматра „негативним“ родитељем, али шта заправо значи бити „позитиван родитељ“? Позитивно родитељство се односи на понашање родитеља које се заснива на најбољим интересима детета: оно обезбеђује одгајање, оспособљавање, признавање и усмеравање,

што подразумева постављање граница ради омогућавања пуног развоја детета. Позитивно родитељство се темељи на поштовању људских права деце и, стога, на ненасилном окружењу, у коме родитељи не користе физичко или психички понижавајуће кажњавање ради разрешавања сукоба или „подучавања“ дисциплини и поштовању. Оно обезбеђује алтернативе насиљу које зависе од зрелости сваког појединачног детета и од ситуације. Оне могу да се крећу од смиривања млађе деце хумором до тога да се старија деца замоле да

поправе штету или да надокнаде своје пропусте. Уколико су емоције прејаке, родитељи могу да направе паузу и да о проблему разговарају касније. У већини случајева физичком кажњавању родитељи прибегавају под превеликим стресом кад једноставно изгубе контролу.

Због дечјих права Европа расте.

Шта је деци потребно

Да би помогли деци да у потпуности остваре свој потенцијал, родитељи би требало да деци обезбеде следеће:

- ▶ *негу.* Родитељи би требало да одговоре на потребу деце за љубављу и сигурношћу;
- ▶ *структуру и усмеравање.* Ово се односи на постављање и поштовање стандарда прикладног понашања, одређивање шта прикладно понашање значи и пружање доброг примера деци. Деци су потребне границе и усмеравање ради њихове безбедности и развијања сопствених вредности;
- ▶ *признавање.* Деци је потребно да буду виђена, саслушана и вреднована као личности. Родитељи треба да покажу заинтересованост за свакодневна искуства деце, да их саслушају и да покушају да схвате њихова гледишта;
- ▶ *оспособљавање.* То значи појачати дечји осећај самопоуздања, личне контроле и могућности да утичу на ставове и понашања других.

Да би помогли деци да се науче позитивном понашању, родитељи могу:

- ▶ да обезбеде редовну, позитивну пажњу у свим узрастима. Како деца расту, то обухвата свест и заинтересованост за односе међу вршњацима и успех у школи;
- ▶ да помогну деци у схватању потенцијалних последица својих избора;
- ▶ да подстичу добро понашање пажњом и похвалама, а да игноришу непожељно али мање битно понашање;
- ▶ да се и сами понашају онако како желе да то чине њихова деца, да остваре узајамну комуникацију, уз поштовање и указивање на конструктивно решавање сукоба.

Шта је потребно родитељима

Сваки родитељ жели да буде добра мајка или добар отац свом детету. То је понекад тешко остварити. Родитељство, осим што представља радосно и пријатно искуство, може да буде и стресно. Родитељима је, стога, потребна подршка да превазиђу стрес, да управљају сукобима и контролишу бес.

Многи родитељи распоређују време и енергију на различите обавезе (као што су запослење, старање о деци, старање о старијим члановима породице). Време проведено с децом веома је драгоцено – оно брзо прође и невраћа се. Позитивно родитељство захтева време које омогућава родитељима и деци да буду заједно. И док је ово нарочито значајно у најранијем животном добу детета, не треба да заборавимо да је и тинејџерима потребно да родитељи имају времена за њих.

Такође је од кључног значаја да родитељи нађу времена да се брину о себи као одрасле особе, да воде рачуна о сопственим потребама за присношћу, дружењем и рекреацијом. Родитељима су потребне мере запошљавања и одредбе о бризи о деци којима би им се омогућило да помире породични и професионални

живот.

Родитељи могу много да науче кроз разговоре о сопственим искуствима с другим родитељима, пријатељима и родбином. Родитељи такође могу да користе стручне услуге, као што су едукација о родитељству, које непосредно пружају подршку улози родитеља, или мање непосредне услуге, као што су психолошка терапија за брачне парове. Тражење помоћи је знак одговорности, а не слабости. Да би родитељи могли да буду ефикасни у успостављању правога контакта, подршке и усмеравања, родитељима су потребни ресурси и подршка. Државе треба да се постарају да то буде општепознато и доступно како родитељима, тако и стручњацима који раде с децом.

Позитивно родитељство прате и многе позитивне појаве

Деца се боље слажу с другима. Деца имају мање узнемирујућих проблема у понашању и емоционалних проблема и отворенија су када су у питању брига и страх. Уколико се према њима поступа с поштовањем, велики су изгледи да ће се и они опходити према другима с поштовањем, укључујући и према сопственој деци. Позитивно родитељство помаже деци да и сама постану позитивни родитељи.

Родитељи имају боље односе са својом децом, позитивнији су и доследнији, самоуверенији су као родитељи, мање су под стресом, мање депресивни, мање експлозивни са својом децом и мање су изложени ризику да их злостављају. Они су у стању да успоставе бољу равнотежу између обавеза у породици и на послу и имају мање међусобних сукоба.

Подржавање пожељног понашања и умањивање непожељног најбоље остварују родитељи који уживају поштовање своје деце. То захтева да родитељи признају да и они греше, истовремено преузимајући одговорност за своје понашање у улози родитеља и за квалитет односа са својим дететом (уместо окривљавања детета).

Нови ресурси Савета Европе, препорука из 2006. године о политици подршке позитивном родитељству, *Родитељство у савременој Европи – позитиван приступ (Parenting in contemporary Europe—a positive approach)* и *Погледи на позитивно родитељство и ненасилно одгајање деце (Views on positive parenting and non-violent upbringing)* детаљно разматрају ову нову врсту родитељства и одражавају смер у коме се

рад у овој области одвија.¹² Иако ови погледи на децу тек треба да се нађу у политичком програму у Европи, њихов утицај се већ неко време осећа у стручним круговима. Они се полако шире, како у праву, тако и у пракси, мада у различитој мери у различитим земљама.

Изградња свести

Физичком кажњавању деце медији придају веома мало пажње у поређењу с питањима, као што су сексуално насиље и експлоатација дечјег рада. Као што Студија УН наглашава, медији играју кључну улогу у обликовању ставова и утицају на друштвене норме, које такође утичу на понашање. Питање физичког кажњавања треба изнети у јавност; мора се створити простор за разматрање ових питања и за налажење решења. Без изградње свести биће тешко остварити трајно спречавање физичког кажњавања на широкој основи, као и промену понашања.

Дечја права су брига свих нас.

Основни кораци за остваривање укидања физичког кажњавања деце – на папиру и у пракси

Правна реформа:

- Обезбедити да не постоје облици одбране, у статутарном или прецедентном праву, који оправдавају физичко кажњавање од стране родитеља или других;
- Обезбедити да се кривични закон о физичком нападу подједнако примењује на кажњиве нападе на децу;
- Усвојити изричиту забрану сваког физичког кажњавања и свих других деградирајућих и понижавајућих поступања или кажњавања деце, по правилу у грађанском праву, и примењивати је у свим аспектима живота детета;
- Обезбедити смернице за одговарајуће спровођење ових закона усмерене на заштиту и промоцију људских права деце уопште, а посебно на најбоље интересе повређене деце.

Мере политике

- Обезбедити да се свеобухватни системи спречавања насиља и заштите деце примењују на различитим нивоима;
- Обезбедити да физичко кажњавање и други штетни и понижавајући облици дисциплиновања деце код куће буду обухваћени дефиницијом кућног или породичног насиља и да се стратегије за елиминисање кажњивог насиља над децом уграде у стратегије које су усмерене против кућног или породичног насиља;
- Обезбедити да породични судови и други делови правног система буду осетљиви на потребе деце и њихових породица;
- Изградити капацитете међу онима који раде с децом и њиховим породицама;
- Подстицати позитивне, ненасилне облике васпитања деце,

разрешавања сукоба и едукације будућих родитеља, родитеља и других старатеља, наставника и јавности;

- Обезбедити да савети и одговарајућа подршка буду доступни свим родитељима, а нарочито онима за које је одгајање деце стресно;
- Обезбедити да деца имају приступ поверљивим саветима и саветодавним услугама, као и залагању за супротстављање насиљу над њима;
- Обезбедити ефикасне и адекватне облике заштите деце која би могла да буду нарочито осетљива на штетно и понижавајуће кажњавање – на пример, деца са инвалидитетом;
- Обезбедити да деца и млади људи имају могућност да изразе своја гледишта и учествују у планирању и у акцијама за елиминисање физичког кажњавања;
- Надгледати ефикасност укидања физичког кажњавања путем редовних истраживања искустава деце с насиљем код куће, у школама и у осталим срединама. Ту спада и оцењивање ефекта укидања физичког кажњавања на службе за заштиту деце и родитеље.

Изградња свести:

- Обезбедити свеобухватну изградњу свести о забрани сваког физичког кажњавања и другог нечовечног или понижавајућег поступања и понижавања деце, међу децом, свима који живе и раде с њима, као и у јавности;
- Обезбедити свеобухватну изградњу свести о људским правима деце, укључујући и право на поштовање њиховог људског достојанства и физичког интегритета.

Година 1669.: један живахни дечак буну се против кажњавања у школи и подноси петицију Британском парламенту.

4. Питања, одговори и разобличене лажне представе

„Да ли заиста боли?“

Да! На основу члана 12 Конвенције УН о правима детета, деца имају право да исказују своје ставове о свим питањима која их се тичу и право да се њиховим ставовима придаје одговарајући значај. Деца почињу да нам говоре о томе колико их физичко кажњавање боли. У извештају који је предао Генералној скупштини УН у октобру 2006, Пауло Серђо Пињеиро (Paulo Sérgio Pinheiro) објашњава:

Деца су кроз процес спровођења Студије стално изражавала потребу да се то насиље хитно спречи. Деца сведоче о боли – не само физичкој, већ и о „боли унутра“ – коју им то насиље наноси, а коју додатно погоршава чињеница да одрасли то прихватају, па чак и одобравају.

Владе морају да прихвате чињеницу да се овде заиста ради о хитном случају, иако он није никаква новост. Деца вековима трпе насиље одраслих, а да при том то насиље пролази потпуно неопажено. Али сада, када обим и утицај насиља над децом постају видљиви, децу није могуће оставити да чекају ефикасну заштиту на коју имају апсолутно право¹³.

Постоје многа истраживања последица физичког кажњавања које убедљиво потврђују његове потенцијалне краткорочне и дугорочне штетне последице. „Физичко кажњавање од стране родитеља и с њим повезана понашања и искуства деце“, мета-анализа 88 истраживачких студија, објављена је 2002. и пружа мноштво доказа о опасностима.¹⁴ Иако открића не изненађују, она су истовремено у извесном смислу неважна. Не бисмо трагали за истраживањима везаним за последице пребијања жена или старијих људи да бисмо пронашли оправдање да се оно забрани: то је ствар основних права.

Како укидање физичког кажњавања напредује у Европи?

Прилично, али не довољно! Укидање физичког кажњавања у школама у Европи почело је пре неколико векова. Пољска је била прва земља у којој је такво укидање забележено – 1783. године. До 1900. њен пример су следиле и друге земље, укључујући и Аустрију, Белгију и Финску, док је у Совјетском Савезу до укидања дошло 1917.

У Уједињеном Краљевству је, судећи по писаним документима, до првог покушаја довођења у питање физичког кажњавања у школама дошло 1669, када је „неки живахни дечак“ пред Парламент изнео петицију „у име деце ове нације“ из протеста против „те неподношљиве недаће која је снашла нашу омладину због строгих дисциплинских мера које се обично примењују у школама ове нације“ – прошло је, међутим, више од три века пре него што је физичко кажњавање укинато у свим школама у Уједињеном Краљевству.

Сада се скоро све државе чланице Савета Европе крећу према укидању физичког кажњавања у школама. У неким земљама оно је такође укинато у великом броју институција и код алтернативних облика бриге о деци, без обзира да ли их обезбеђују држава или приватна и добровољна удружења. Али у неким случајевима забрана у већој мери зависи од административних правила или смерница него од јасног законодавства. У многим случајевима, спровођење се још увек не одвија стриктно и захтева сталну пажњу. Код облика бриге који нису везани за институције, укључујући и бригу у хранитељским породицама и чување деце, прописи варирају, тако да се у неким земљама подразумева да особе које чувају децу имају исто право као и родитељи да користе физичко кажњавање.

Реформе чији је циљ био да се родитељима одузме право на примену физичког кажњавања почеле су током педесетих година прошлог века. У Шведској је одредба којом се оправдавају родитељи који нанесу блаже повреде током примене физичког кажњавања уклоњена из Кривичног законика 1957. године, док је 1966. из Кодекса за родитељство и старатељство избрисана још једна одредба којом се дозвољава „укор“. Од тог тренутка, шведски закон више није одобравао примену физичког кажњавања од стране родитеља, а кривични закон о нападу подједнако се примењивао на „дисциплинске“ нападе на децу. Међутим, ове „тихе“ реформе нису биле довољне, тако да је 1979. године Шведска постала

прва земља на свету у којој је физичко кажњавање било изричито забрањено. Кодекс родитељства сада је гласио: „Деца имају право на бригу, безбедност и добро васпитање. Према деци се треба односити с поштовањем према њиховој личности и индивидуалности, тако да се она не смеју подвргавати физичком кажњавању, нити било ком другом облику понижавајућег поступања“.

Друге земље су у последњих 25 година лагано следиле тај пример. До октобра 2009, у 19 држава чланица довршене су законске реформе чији је циљ потпуно укидање физичког кажњавања деце. У тим земљама деца су заштићена законом независно од тога где се налазе и ко је починилац – у својим домовима, на улици, у обданишту, образовним и свим другим институцијама. У неким, али ипак не свим овим државама, законске реформе одвијале су се упоредо с подизањем свести и јавном едукацијом везаном за законе и права деце на заштиту, као и с подстицањем позитивног родитељства без насиља. Ако се има у виду дубоко укорењена традиција да се деца туку, јасно је да процес едукације мора бити сталан.

„Зашто је толико тешко престати тући децу?“

Зато што многи одрасли и даље мисле да је јачи увек у праву. Када ово питање не би представљало потешкоћу одраслима, укључујући и политичаре, одавно бисмо прихватили чињеницу да деца имају потпуно иста права као и сви ми на поштовање њиховог људског достојанства и физичког интегритета и на једнаку заштиту законом. У ствари, вероватно бисмо прихватили да деца, која су на почетку живота веома мала и веома крхка, имају право на више заштите него одрасли.

Одраслима је тешко да се одрекну нечега што још увек сматрају својим „правом“ – да туку и повређују децу у име „дисциплине“ или контроле. Изгледа да овај проблем вуче корен из личног искуства. Већину људи широм света родитељи су тукли у детињству. Већина родитеља је тукла децу током одрастања. Нико од нас не воли да има лоше мишљење о

својим родитељима нити о себи као родитељима, а управо то је разлог због кога многи људи, укључујући и политичаре и идејне вође, па чак и оне који раде на заштити деце, имају потешкоћа да схвате да је физичко кажњавање темељно питање једнакости и људских права. Овде није ствар у кривици – родитељи су поступали у складу са оним што је друштво од њих очекивало – али дошло је време да се пређе на позитиван однос са децом, који се неће заснивати на насиљу.

Тежећи томе да се физичко кажњавање искорени, ми једноставно деци пружамо пуну заштиту од напада и другог окрутног или понижавајућег кажњавања коју ми, као одрасли, за себе подразумевамо.

„Судећи по анкетама јавног мњења, већина људи је против званичне забране физичког кажњавања“

Резултати испитивања јавног мњења у начелу зависе од тога колико су питања непрецизно формулисана и са колико информација испитаници располажу. Ако су људи у потпуности информисани о том питању, о постојећим неједнакостима у заштити деце и о сврси забране, постоји шанса да ће се за њега заложити. Међутим, у сваком случају, и код овог питања као и код других – насиља над женама и расне дискриминације – политичари морају да воде, а не да прате, јавно мњење, и да наглашавају апсолутну обавезу поштовања људских права, како би се обезбедило да се законом предвиди пуна заштита људског достојанства деци, исто као и одраслима. Скоро све државе чланице које су у потпуности забраниле физичко кажњавање урадиле су то пре него што је јавност исказала своје мишљење, мада је она убрзо подржала промену. За неколико година ћемо се са чуђењем сећати времена када је било законито и прихватљиво ударати децу.

„Ако се родитељи одрекну примене физичког кажњавања, зар неће деца постати размажена и недисциплинована?“

Не. Права дисциплина се не заснива на сили. Она настаје из разумевања, узајамног поштовања и толеранције. Бебе су на почетку живота потпуно зависне од других и док расту ослањају се на одрасле – нарочито на родитеље – да их воде и подржавају док сазревају и да их уче самодисциплини. Физичко

кажњавање не говори деци ништа о томе како треба да се понашају. Управо супротно, ударањем се деца уче лошем понашању. Деца се на тај начин уче да њихови родитељи, које они, надамо се, воле и поштују, сматрају да је прихватљиво прибегавати употреби насиља да би се разрешили проблеми или сукоби. Деца уче и из поступака својих родитеља, не само из њихових речи. Физичко кажњавање и други понижавајући облици кажњавања нису замена за позитивне начине дисциплиновања, чији је циљ - не да размазе децу, него да их подстакну на размишљање о другима и о последицама њиховог понашања.

Државе имају обавезу да подржавају позитивно родитељство, а препорука Комитета министара везана за политику подржавања позитивног родитељства пружа им смернице о томе како би то требало да спроведу.

„Мене су у детињству тукли и то ми није нимало наудило. У ствари, не бих био где сам сада да ме родитељи нису физички кажњавали.“

Како то знате? Нико од нас не зна какви бисмо били да нас родитељи никада нису ударали или понизили. Колики број људи, када кажу да им то није нимало наудило, пориче патњу којој су били изложени када су одрасли који су им били најближи мислили да их могу нечему научити само ако им нанесу бол? Људи обично почну да туку децу зато што су и сами у детињству добијали батине, мада, према истраживању, често после тога осећају грижу савести. Међутим, они настављају да туку децу, нарочито ако су на крају снага. Беспредметно је кривити претходне генерације за то што су тукле децу пошто су се оне понашале у складу с преовлађујућом културом тог времена. Али, времена се мењају и друштва се развијају. Ако се увиди да деца имају нека права, потребно је деловати како би насиље над децом престало да буде законито и друштвено прихватљиво, исто као што су се друштва развила и престала да прихватају насиље над женама.

„Родитељи имају право да децу васпитавају онако како они сматрају да је прикладно. Требало би им се супротставити само у екстремним случајевима, као што је злостављање деце.“

Људска права не престају да важе на кућном прагу. Деца имају иста права, као и остали чланови породице, на заштиту од батина и није нимало наметљиво инсистирањем на томе да закон треба да штити децу у кући једнако као и да мушкарци треба да престану да туку своје супруге. Конвенцијом УН о правима детета уведен је концепт „одговорности родитеља“, при чему главна брига родитеља треба да буде заштита најбољих интереса њихове деце. Деца нису власништво својих родитеља.

„Постоји велика разлика између батина које дете добије и шамара из љубави“.

Ову разлику закон не признаје! Једна алтернатива физички више боли од друге, али обе спадају у насиље и обе нарушавају дететово једнако право на поштовање. Друштва не подвлаче црту којом би разликовала и покушала да оправдају одређене видове насиља када доводе у питање насиље над женама или старијим особама. Зашто би тако нешто радила када се ради о деци? А опасност која прети од довођења родитељске љубави у везу с повређивањем требало би да буде очигледна. Сам термин „шамар из љубави“ контрадикција је најгоре врсте. Овај наизглед безазлени израз представља веома иза кога може да се крије нарушавање људских права.

„Шамарам своју децу само да бих их спречио да се повреде“.

Шамарање није заштита! Родитељи све време морају да буду физички активни да би заштитили децу – нарочито бебе и млађу децу. То је природни део родитељства. Уколико дете пузи ка ватри или трчи ка прометном путу, родитељи их, наравно, заустављају физичким средствима – ухвате их, подигну, покажу им и објасне опасност. Као што Комитет за права детета објашњава у Општем коментару бр. 8:

Комитет уважава чињеницу да родитељство и старање о деци захтевају честе физичке активности и интервенције ради заштите деце. То се изричито разликује од намерне казнене употребе силе са циљем да се изазове одређени степен бола, неугодности или понижења. Као одрасли, сами можемо разликовати заштитничку физичку активност и казнени напад; није ништа теже увидети ову разлику уколико се ово исто чини над децом. Закон у свим државама, изричито или прећутно, дозвољава употребу неказнене неопходне силе да би се заштитили људи.¹⁵

„Моја вера захтева да користим физичко кажњавање“.

Слобода вероисповести се не може остваривати на рачун људских права. Као што Комитет за права детета појашњава у Општем коментару бр. 8:

Неки се позивају на оправдања за физичко кажњавање која су заснована на вери, наводећи да извесна тумачења верских текстова не само да оправдавају физичко кажњавање, већ га представљају као дужност. Верске слободе су зајамчене свима Међународним пактом о грађанским и политичким правима (члан. 18), али испољавање вере или верских уверења мора бити у складу с поштовањем људског достојанства и физичког интегритета других. Слобода испољавања вере или верских уверења може бити легитимно ограничена ради заштите основних права и слобода других.¹⁶

Преовлађујуће верско опредељење и друштво у целини морају осудити верске екстремисте који заговарају ритуално ударање деце предметима. Верски лидери придружују се кампањи за укидање физичког кажњавања. На Светском сабору религија за мир 2006. у јапанском граду Кјотоу, више од осам стотина верских лидера подржало је „верско опредељење за борбу против насиља над децом“, захтевајући од влада да усвоје законе који су у складу с Конвенцијом о правима детета, као и да забране свако насиље, укључујући и физичко кажњавање.

„Уколико се физичко кажњавање инкриминише, на хиљаде родитеља ће бити судски гоњено, а још много више деце ће бити стављено под државно старатељство“.

Није циљ послати родитеље у затвор, већ подстицати позитивно родитељство. Нема доказа да је у све већем броју земаља у којима је физичко кажњавање инкриминисано дошло до повећања стопе судског гоњења родитеља. Забраном физичког кажњавања државе чланице испуњавају своје обавезе кад је реч о људским правима детета. Њена примарна сврха је едукативна: као што је раније наведено, ова забрана мора да пошаље јасну поруку у „приватност“ дома да није ништа више прихватљиво нити законитије ударити дете него неког другог. Смернице које се пружају онима који се баве заштитом детета, укључујући и полицију и судске органе, требало би да обезбеде да при спровођењу закона у центру пажње буде оно што је у најбољем интересу детета. Мало је вероватно да ће судско гоњење и остале формалне интервенције допринети добробити детета, осим уколико не представљају једини начин да се постигне неопходна заштита од значајних повреда.

„Забрана телесног кажњавања ће довести до тога да се са децом поступа на још ужасније начине – да се емотивно малтретирају, понижавају или закључавају“.

Деца имају право на заштиту, не само од физичког кажњавања, већ и од свих других видова окрутног или понижавајућег кажњавања или поступања. Реформа закона мора бити повезана с подизањем свести и подстицањем позитивних, ненасилних односа са децом. Родитељи желе да им деца започну живот на најбољи могући начин. Родитељи који ударају своју децу не осећају се добро због тога – обично осећају узнемиреност и кривицу. Највећи број њих радо би саслушао савете о томе како спречити и разрешити сукобе с децом. Практичне политике позитивног родитељства помажу родитељима да без примене насиља, физичког или емотивног, омогуће својој деци да разумеју, прихвате и поштују правила (дисциплину). Преласком са ударања и понижавања деце на однос у коме се она сматрају људским бићима и носиоцима права као и сви остали, свима ће се унапредити породични живот.

„Зашто у ово укључити закон? Зашто једноставно не образовати родитеље да не примењују физичко кажњавање?“

За укидање физичког кажњавања потребно је и једно и друго. То није питање избора: људска права захтевају да дете одмах стекне макар исти степен правне заштите као и одрасли – у породици и ван ње. Закон је сам по себи моћна образовна алатка, а реформа закона која забрањује физичко кажњавање мора, наравно, бити повезана с јавном едукацијом и едукацијом родитеља. Забрана ће мотивисати родитеље да истраже позитивне начине васпитања своје деце, а стручњаке, политичаре и медије да пронађу и обезбеде такву едукацију. Савет Европе је спреман да помогне родитељима и стручњацима у овом изазовном послу.

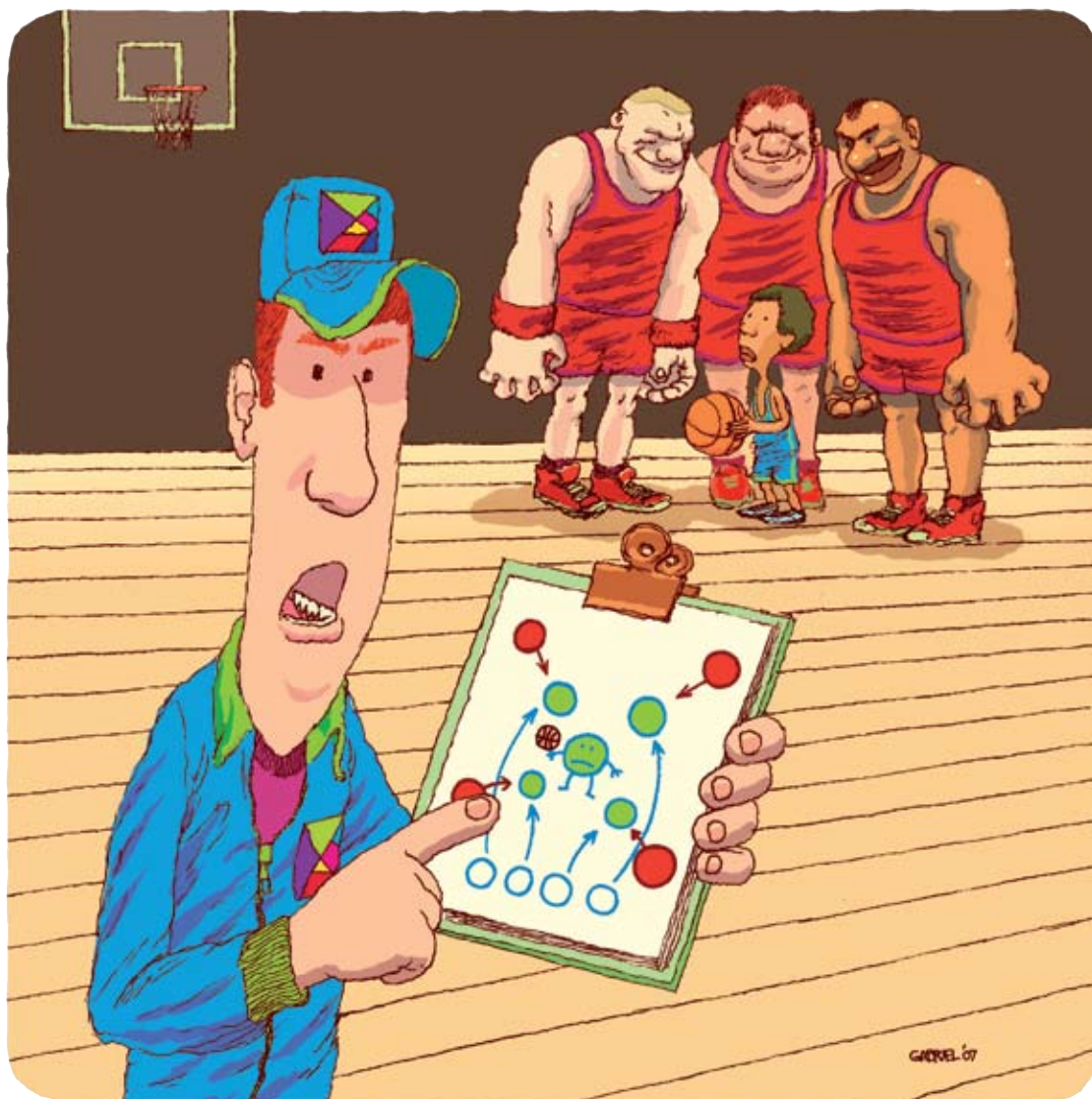
Деца нису власништво њихових родитеља.

Напомене уз текст

1. Комитет Уједињених нација за права детета: Општи коментар бр. 8, 2006.година, став 11.
2. Право особе да не буде тучена јесте и дечје право (*"The right not to be hit, also a children's right"*) рад Томаса Хамарберга (Thomas Hammarberg) Комесара Савета Европе за људска права, објављен 6. јуна 2006.
В. <<http://www.coe.int/children>> (говори, Хамарберг (Hammarberg)).
3. Европска комисија за људска права: одлука о прихватљивости, *Седам појединаца против Шведске*, 1982; представка бр. 8811/79. В. < <http://www.echr.coe.int/echr/>> (судска пракса, Худоц).
4. Европски суд за људска права, *А. против Уједињеног Краљевства*, 1998. В. <<http://www.echr.coe.int/echr/>>.
5. Савет Европе: Европски Комитет за социјална права, Опште разматрање у вези са члановима 7 (став 10) и 17, *Закључци ХВ-2*, свеска 1, Општи увод, стр. 26.
6. Комитет Уједињених нација за права детета, н.д, ставови 3 и 21.
7. Извештај независног стручњака за Студију Уједињених нација о насиљу над децом: Увод, став 1.
В: <http://www.violencestudy.org/IMG/pdf/English.pdf>
8. Исто, ставови 1-2.
9. Исто, став 41.
10. Комитет Уједињених нација за права детета, н.д, став 34.
11. Исто, ставови 40-41.
12. Родитељство у савременој Европи – позитиван приступ (*"Parenting in contemporary Europe-a positive approach"*) и Погледи на позитивно родитељство и ненасилно одгајање деце (*"Views on positive parenting and non-violent upbringing"*), Публикација Савета Европе, 2007.
13. Пинхеиро, Пауло Сѐргио, (Pinheiro, Paulo Sérgio) *Светски извештај о насиљу над децом (World Report on Violence against Children)*, стр. 5, Студија Генералног секретара УН о насиљу над децом, Женева, 2006.
14. Герсхофф, Елизабетх Тхомпсон, (Gershoff, Elizabeth Thompson) „Физичко кажњавање од стране родитеља и с њим повезана понашања и искуства деце: мета-аналитичко и теоријско разматрање“ (*"Corporal punishment by parents and associated child behaviours and experience: A meta-analytic and theoretical review"*) у часопису *Psychological Bulletin*, 2002, свеска 128, бр. 4, стр. 539-79.
15. Комитет Уједињених нација о правима детета, н.д, став 14.
16. Исто, став 29.

Сазнајте више

О Савету Европе – његовим телима и институцијама

Савет Европе је основан 1949. и представља најстарију паневропски оријентисану организацију која се бави људским правима у Европи. Циљ му је да развије општа и демократска начела која се темеље на Европској конвенцији о људским правима и другим референтним текстовима о заштити појединаца. Да бисте добили информације о чланству, историјату, телима и институцијама Савета Европе, као и о тренутним активностима, посетите матичну интернет страницу Савета: <<http://www.coe.int>>.

„*Градимо Европу за и са децом*“ јесте свеобухватни програм чији је циљ подстицање права деце и заштита деце од свих облика насиља. На интернет страници програма налазе се информације о најважнијим активностима Савета Европе, документи, правни текстови и вести које се тичу права деце, укључујући и активности програма против физичког кажњавања деце на територији читаве Европе (2008). Посетиоци могу приступити информацијама, које редовно ажурира Глобална иницијатива за окончање сваког физичког кажњавања деце, о правном статусу физичког кажњавања у 47 држава чланица. Погледајте: <<http://www.coe.int/children>>.

Комитет министара је тело Савета Европе које доноси одлуке. Састоји се од министара иностраних послова свих држава чланица или њихових сталних дипломатских представника у Стразбуру. То је и владино тело у коме се на равноправним основама може дискутовати о приступима појединих земаља проблемима са којима се суочава европско друштво, а представља и заједнички форум на коме се планирају заједнички начини решавања тих проблема. У сарадњи с Парламентарном скупштином, он представља чувара основних вредности Савета и контролише да ли државе чланице поштују своје обавезе. Погледајте <<http://www.coe.int/t/cm>>.

Релевантне препоруке Комитета министара

- ▶ Препорука Рес (2006)19 о политици подршке позитивном родитељству и њен извештај са објашњенима
- ▶ Препорука Рес(2005)5 о правима деце која живе у установама за смештај деце и омладине
- ▶ Препорука бр. Р (93) 2 о медицинско-социјалним аспектима злостављања деце
- ▶ Препорука бр. Р (90) 2 о социјалним мерама које се односе на насиље у породици
- ▶ Препорука бр. Р (85) 4 о насиљу у породици.

Свим препорукама Комитета министара може се приступити преко интернет странице Комитета или интернет странице програма „Градимо Европу за и са децом“ на адреси <<http://www.coe.int/children>> (кључни правни текстови).

Парламентарну скупштину чине посланици скупштина из 47 држава чланица Савета Европе. Они се састају четири пута годишње да би расправљали о актуелним питањима, позвали државе да предузимају иницијативе и да подносе извештаје. Ови изабрани скупштински посланици предлажу питања за дискусију по свом избору, а владе европских земаља – које у Савету Европе представља Комитет министара – обавезне су да одговарају на њих. Погледајте: <<http://assembly.coe.int>>.

Релевантне препоруке Парламентарне скупштине

- ▶ Препорука 1778 (2007) о деци жртвама: сузбијање свих облика насиља, експлоатације и злостављања.
- ▶ Препорука 1666 (2004) о забрани физичког кажњавања на територији читаве Европе

Свим текстовима Парламентарне скупштине може се приступити преко интернет странице Скупштине или интернет странице програма „Градимо Европу за и са децом“ на адреси <<http://www.coe.int/children>> (кључни правни текстови).

Комесар за људска права је независна институција у оквиру Савета Европе чије је овлашћење да промовише свест о постојању људских

права и њихово поштовање у државама чланицама. Комесар сарађује са великим бројем међународних и домаћих институција, као и с механизмима за надзор остваривања људских права. Међу најважније међувладине партнере Канцеларије комесара спадају Уједињене нације и специјализоване агенције Уједињених нација, Европска унија и Организација за безбедност и сарадњу у Европи.

Канцеларија такође тесно сарађује с водећим невладиним организацијама за заштиту људских права, универзитетима и саветодавним телима. Погледајте: <<http://www.coe.int/t/commissioner>>.

Конвенција за заштиту људских права и основних слобода (ЦЕТС бр. 005), позната под скраћеним називом *Европска конвенција о људским правима* (ЕКЉП), ступила је на снагу септембра 1953. ЕКЉП садржи грађанска и политичка права и слободе које чине основу људских права у Европи. За разлику од Конвенције УН о правима детета, ЕКЉП не садржи одредбе које се посебно односе на децу и младе, иако се нека права, као што је право на образовање, односе нарочито на децу. Међутим, чланом 1. Конвенције предвиђа се да државе „обезбеђују“ – а не да се „обавезују да обезбеде“, како је наведено у већини међународних споразума – „свакоме права и слободе“ које су утврђене у њој. Стога деца имају право на заштиту својих људских права. Све државе чланице Савета Европе имају обавезе на основу ове Конвенције. Текст Конвенције можете преузети са интернет странице Одељења за међународне уговоре (Treaty Office), користећи горе наведене бројеве серије европских уговора Савета Европе. Погледајте <<http://conventions.coe.int/>>.

Европски суд за људска права је основан 1959. године. Суд је надзорни механизам установљен на основу Европске конвенције о људским правима како би се обезбедило поштовање обавеза које државе имају на основу Конвенције. Четрдесет седам судија Суда (број судија одговара броју држава потписница Конвенције) раде аутономно и не

представљају ниједну државу. Чланом 34 се предвиђа да Суд може примити представке од „сваког лица“ које тврди да је жртва повреде права зајемчених Конвенцијом. Не прави се никаква разлика између мушкараца и жена, странаца и држављана, одраслих и малолетника: према томе, малолетно дете се може директно обратити Европском суду за људска права. Суд је донео кључне одлуке о насиљу над децом, укључујући и физичко кажњавање. Избор из судске праксе који се односи на права деце може се пронаћи на горе наведеној интернет страници програма „Изградња Европе за децу и са децом“, а свим одлукама и пресудама може се приступити помоћу интернет базе података Суда, која се назива Худоц. Расправе се могу пратити на интернету путем вебкаста. Да бисте добили све информације о историјату и организацији Суда, обради предмета и судској пракси, погледајте: <<http://www.echr.coe.int>>

Европска социјална повеља (1961, ЦЕТС бр. 035) и *измењена Европска социјална повеља* (1996, ЦЕТС бр. 163) јамче економска и социјална људска права, и комплементарне су са ЕКЉП. Многа права која се јамче двема повељама односе се на децу, а у неколико случајева, штите њихова права од рођења до пунолетства. Измењена Повеља садржи одредбе које се нарочито односе на децу и које штите децу као чланове породице. Повељама се може приступити преко Канцеларије за уговоре, користећи горе наведене бројеве ЦЕТС. Погледајте: <<http://conventions.coe.int/>>.

Европски комитет за социјална права (ЕЦСР) надгледа да ли су закон и пракса у складу са Европском социјалном повељом и измењеном Европском социјалном повељом. Он усваја закључке који се односе на националне извештаје и одлуке о колективним жалбама. Од доношења протокола из 1995. године, колективне жалбе Европском комитету за социјална права могу поднети одређене међународне организације послодаваца и синдиката, невладине организације, као и удружења послодаваца и раднички синдикати свих земаља. Поступак приликом колективне жалбе нарочито је успешан у заштити права деце зато што се жалбе могу подносити у њихово име. Да бисте добили потпуне информације о ЕЦСР, приступите његовој интернет страници преко матичне странице Савета Европе на адреси <<http://www.coe.int/>> (људска права).

О Уједињеним нацијама

Уједињене нације (УН) основане су 1945. године и скоро свака призната држава на свету њихов је члан. Од када је 1948. усвојена Универзална декларација о људским правима, Уједињене нације су сачиниле преко 60 споразума који су се тицали питања, као што су ропство, спровођење правде, геноцид, статус избеглица и мањина и људска права. Сваки од ових споразума заснива се на идејама недискриминације, једнакости и уважавања достојанства сваког појединца, чиме се јасно ставља до знања да се оне односе на свакога, укључујући и на децу. Деца, према томе, имају право на права и заштите наведене у Конвенцији Уједињених нација о правима детета (ЦРЦ), као и у свим другим споразумима о људским правима.

Конвенција Уједињених нација о правима детета (УНЦРЦ) је први законски обавезујући инструмент који садржи сва људска права деце – политичка, грађанска, социјална, културна и економска. Четири суштинска начела Конвенције су недискриминација; одређеност за најбоље интересе детета; право на живот, преживљавање и развој; и поштовање гледишта детета. Свако право наведено у Конвенцији нераздвојиво је од људског достојанства и хармоничног развоја сваког детета. УНЦРЦ је споразум који је од свих постојећих међународних споразума највише пута потврђен, али се често наводи да се он и најчешће крши.

Комитет Уједињених нација о правима детета (ЦРЦ) јесте тело сачињено од 18 независних експерата које надгледа како државе потписнице спроводе УНЦРЦ. Комитет објављује своје тумачење одредаба Конвенције у виду општих коментара на тематска питања, усваја закључна запажања и одлуке у виду препорука и одржава годишњи дан за дискусије чији је циљ неговање бољег разумевања Конвенције и њених импликација.

Студија Генералног секретара Уједињених нација о насиљу над децом представља глобални покушај да се детаљно представе природа, обим и узроци насиља над децом, као и да се изнесу јасне препоруке о активностима којима би се оно спречило и којима би се на њега реаговало. Погледајте: <<http://www.violencestudy.org>>.

О акцијама које спроводе влада и невладине организације

До октобра 2009. године деветнаест држава чланица Савета Европе променило је своје законе и забранило сваки вид физичког кажњавања деце. То су: Аустрија, Бугарска, Хрватска, Кипар, Данска, Финска, Немачка, Грчка, Мађарска, Исланд, Летонија, Холандија, Норвешка, Португалија, Румунија, Шведска, Украјина, Шпанија и Молдавија.

Многе од влада ових земаља покренуле су информативне кампање и кампање за подизање нивоа свести чији је циљ промена ставова јавности по питању овог широко распрострањеног метода дисциплиновања, као и прихватање новог закона. Кључни део посла на терену извеле су невладине организације (НВО), дечији омбудсмани, саме владе и многи други. Неке владе чак успостављају телефонске линије за помоћ деци и родитељима. Такође је у току много активности и кампања чији је циљ промена закона, ставова и понашања у земљама у којима је физичко кажњавање још увек легално. Из овога је проистекло мноштво материјала за родитеље и саму децу, као и за стручњаке који раде с децом, независно од правног статуса физичког кажњавања у датој земљи.

Програм „Изградња Европе за децу и са децом“ позива вас да истражите неке од извора доступних у вашој земљи, али и ван ње. Ниже наведени партнери Савета Европе могу да послуже као полазна тачка. Као резултат претраге по кључним речима „corporal punishment“ (физичко кажњавање), на свим њиховим интернет страницама биће приказано мноштво материјала из читавог света – тачке гледишта, кампање, разни материјал за предаваче, вести о законима, публикације, ресурси, статистике, подаци о позитивном родитељству и ненасилном дисциплиновању, итд. Такође ћете наћи корисне линкове са другим интернет страницама.

Информативна мрежа о правима детета (ЦРИН) представља глобалну мрежу која дистрибуира податке о Конвенцији УН о правима детета и о дечјим правима међу невладиним организацијама, агенцијама Уједињених нација, међувладиним организацијама, образовним установама и другим стручњацима за права детета. Погледајте: <<http://www.crin.org>>.

Европска мрежа омбудсмана за децу (ЕНОЦ) представља непрофитно удружење независних институција које се баве дечјим правима. Његови циљеви су да подстакне најпотпуније могуће спровођење Конвенције УН о правима детета, потпомогне колективно лобирање за дечја права, размењује податке, методе и стратегије и промовише независне институције за децу. Погледајте: <<http://www.ombudsnet.org/enoc>>

Глобална иницијатива за укидање физичког кажњавања деце јесте НВО која обезбеђује податке о релевантним стандардима на пољу људских права, кључним оценама и глобалном напретку у укидању физичког кажњавања, истраживањима, као и линкове са документима о позитивним, ненасилним односима са децом. Такође је обезбедила интернет ресурсе за родитеље и наставнике о дисциплиновању без физичког кажњавања. Погледајте: <<http://www.endcorporalpunishment.org>>.

Снаците децу (Save the Children) је независна глобална организација која води кампање усмерене на дугорочне промене и побољшања у дечјим животима. Присутна је у 120 земаља и подстиче своје присталице да утичу на доносиоце одлука и на формирање њихових ставова у правцу промене њехове политике и обичаја, локално и глобално, како би се омогућило да дечја права постану стварност. Организација „Спасите децу“ води кампање против физичког кажњавања у многим земљама и израдила је веома користан материјал за ову кампању. Погледајте: <<http://www.savethechildren.net>>

Национално друштво за спречавање окрутности према деци (НСПЦЦ)

добротворно је друштво основано 1884. године у Уједињеном Краљевству. Његове суштинске вредности заснивају се на Конвенцији УН о правима детета, а циљ му је да оконча сву окрутност према деци путем телефонских линија за помоћ, подршке осетљивим породицама, кампања за измену закона и подизања свести о злостављању. НСПЦЦ води кампање против злостављања деце и издаје часопис „Your Family“ („Ваша породица“) намењен родитељима. Погледајте: <<http://www.nspcc.org.uk>>

Одабране публикације:

Dalu, Maru (ed.), *Parenting in contemporary Europe-a positive approach*: Council of Europe Publishing, Strazbur, 2007.

Gershoff, Elizabeth Thompson, “Corporal punishment by parents and associated child behaviours and experiences: A meta-analytic and theoretical review”, у часопису *Psychological Bulletin*, 2002, свеака 128, бр. 4, 539-79.

Eliminating corporal punishment-a human rights imperative for Europe’s children, fully revised second edition: Council of Europe Publishing, Strazbur, 2007.

Hindberg, Barbro, *Ending corporal punishment: Svedish experience of efforts to prevent all forms of violence against children-and the results*: Министарство за здравље и социјална питања и Министарство спољних послова, Шведска, 2001.

Ending legalised violence against children-Global report 2007: Global Initiative to and All Corporal Punishment of Children, 2007

Goicoechea, Pepa Horno, *Love, power and violence-a comparative analysis of physical and humiliating punishment patterns*: Save the Children, Spain, 2005.

Harper, Kate, et al., *Ending psycical and humiliating puishment of children –Manual for Action*: Save the Children Sweeden and the International Save the Children Alliance, 2005.

Hart, Stuart (ed.), *Eliminating corporal punishment-the way forward to constructive child discipline*: Унеско, Француска, 2005.

Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child, fully revised 2nd edition (includes detailed analysis of the jurisprudence of the Committee on the Rights of the Child (third edition is in preparation)): Unicef, 2002

Views on positive parenting and non-violent upbringing: Council of Europe Publishing, Strazbur, 2007.

Pinheiro, Paulo Sérgio, *World report on violence against children*; a more elaborate publication of the above-mentioned UN Study report, it contains case studies, best practices and recommendations: United Nations Publishing, Ženeva, 2006.

Willow, Carlyne; Hyder, Tina: *It hurts you inside – children talking about smacking*: National Children's Bureau and Save the Children, London, 1998.

Криминализација физичког кажњавања деце не значи да се родитељи шаљу у затвор.

Напомене

Укидање физичког кажњавања деце

Питања и одговори

Зашто ударање деце из дисциплинских разлога треба да буде незаконито? Какво право има држава да се меша у то како се деца васпитавају? Како јавни ставови могу да се промене ка позитивном и ненасилном родитељству? Та и многа друга питања разматрају се у публикацији *Укидање физичког кажњавања деце – питања и одговори (Abolishing corporal punishment of children – Questions and answers)*, брошури за родитеље, креаторе политике, адвокате, заступнике деце и остале људе који раде с децом, а сви они имају и лични интерес да деца живе у благостању.

У овој брошури, подељеној на 4 главна дела, дефинише се физичко кажњавање деце, наводе се на међународном праву утемељени разлози зашто физичко кажњавање треба укинати, расправља се о томе како то укидање постићи, и, коначно, разобличују се митови и страхови јавности повезани са овим питањем. Физичко кажњавање деце представља чин насиља и повреду људских права деце. Свака држава у Европи има законску обавезу да се придружи групи деветнаест европских држава које су већ усвојиле потпуну забрану физичког кажњавања деце.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Савет за права детета
Владе Републике Србије

Save the Children
Norway

Више о активностима кампање у Републици Србији можете сазнати на web адресама
Канцеларије Савета Европе у Београду www.coe.org.rs ,
Савета за права детета Владе Републике Србије www.savetzapravadeteta.gov.rs
и Save the Children Norway www.scn-see.ba